

Notat

Dato: 14.04.2016
Arkivsak: 2014/21474-34
Saksbehandlar: silfoyn

Til:	Snorre Waage
Frå:	Silje Øvrebø Foyen, Gunnbjørg Austrheim, Inger Lena Gåsemyr, David Aasen Sandved

Forslag til vedtak

1. *Utval for kultur, idrett og regional utvikling* meiner at forslag til kommunedelplan for sjø- og strandsone 2016-2026, Osterøy kommune, er i strid med nasjonale og regionale kulturminneverdiar når det gjeld utviding av Hosanger kyrkjegard.

Forslag til arealbruk må takast ut av planen eller endrast for å betre sikre nasjonale og regionale kulturminneinteresser. Forslaget må endrast til ein arealbruk som ikkje er i strid med kulturminnelova.

Det er knytt motsegn til dette punktet.

2. *Utval for kultur, idrett og regional utvikling* ber om at generelle føresegner for omsynsoner H570 og H730 vist i saksframlegget vert tatt inn i planframlegget ved endeleg godkjenning.

I. Hordaland fylkeskommune viser til at undersøkingsplikta etter § 9 i kulturminneloven ikkje er oppfylt. Tiltak i samband med utarbeiding av reguleringsplan eller ved søknad om tiltak må dette vera avklart jf kulturminnelova. Dersom det vert avdekket konflikt med automatisk freda kulturminne, må tiltak justerast eller eventuelt leggest fram for Riksantikvaren som rette dispensasjonsmynde.

3. *Utval for kultur, idrett og regional utvikling* har særlege kulturminnefaglege merknader til planforslaget:

I. Omsynssona for Hosanger kyrkjestad (H570_6) og bygningsmiljøet i Mjøsvangen (H570_75) bør regulerast til ei samla omsynssone med føremål vern.

II. Kulturmiljøfredinga av Havråtunet er sårbar for tiltak i nærmiljøet. Hordaland fylkeskommune ser det som positivt at planen opnar for at oppdrettsanlegget på Blom vert flytta til Skaftå. Ei utviding av akvakultur på Blom vil derimot verka negativt inn på kulturmiljøet. Dersom oppdrettsanlegget vert teke inn i planen igjen vil Hordaland fylkeskommune ta atterhald om retten til å fremje motsegn.

Generelle kommentarar

Kommunedelplan for sjø og strandsone gjev eit godt oversyn over Osterøy kommune sine utfordringar og visjon knytt til strandsoneforvaltning. Prosessen rundt planarbeidet har vore omfattande og god. Osterøy kommune har i stor grad tatt omsyn til kjende kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiinga. Planen gjev eit godt grunnlag som reiskap for kommunen si forvaltning av strandsona. Kulturminneinteressene vert langt på veg godt ivareteke gjennom generelle føresegner og omsynssoner. Det er positivt at Osterøy kommune har lagt inn føringar som seier at det skal visast særskild omsyn i område med SEFRAK-registrerte naust.

Konflikt med nasjonale og regionale kulturminneinteresser

Arealføremål G3 i kommunedelplankart - Forslag til utviding av Hosanger kyrkjegard

Hordaland fylkeskommune viser til at kyrkjegarden frå mellomalderen er automatisk freda og Hosanger kyrkje er listeført. Kyrkja og kyrkja sine omgjevnadar har soleis regional og nasjonal verdi. Hosanger kyrkjestad er vist som omsynssone H570_6 i plankartet. Området er sårbart for inngrep. Tiltaket som omhandlar ny gravplass er for det samla kulturmiljøet særleg skjemmaende. Kulturmiljøet ligg sentralt til ved fjorden ved Mjøs vågen, eit viktig historieforteljande og identitetsskapande element i landskapet.

Fylkesrådmannen har merknader til planforslaget når det gjeld omsynet til kulturminne og ber om at tiltaket med ny gravplass (vist som G3 i plankart) vert teke ut av planen. Slike tiltaket no ligg føre, er det i strid med regionalt og nasjonalt viktig kulturmiljø. Området vil miste sitt autentiske særpreg og nær- og fjernverknad er ikkje vurdert.

Riksantikvaren har gjeve innspel som kulturminnemynde for automatisk freda kyrkjer og kyrkjestadar frå mellomalderen etter kml. §§ 8 og 9.

Utdrag frå brev frå Riksantikvaren av 19.04.2016 :

«Riksantikvaren ber Hordaland fylkeskommune reise innsigelse til forslag til kommunedelplan for sjø - og strandsone 2016 - 2026, Osterøy kommune når det gjelder forslag til utvidelse av Hosanger kirkegård. En utvidelse som foreslått vil medføre en planering av terrenget som er en del av de historiske omgivelsene til kirkestedet, og føre t il en svekket opplevelse av kirkestedets historie.»

Forslag til vedtak:

1. Utval for kultur, idrett og regional utvikling *meiner at forslag til kommunedelplan for sjø- og strandsone 2016-2026, Osterøy kommune, er i strid med nasjonale og regionale kulturminneverdiar når det gjeld utviding av Hosanger kyrkjegard.*

Forslag til arealbruk må takast ut av planen eller endrast for å betre sikre nasjonale og regionale kulturminneinteresser. Forslaget må endrast til ein arealbruk som ikkje er i strid med kulturminnelova.

Det er knytt motsegn til dette punktet.

Figur 1. Hosanger kyrkjestad

Kulturminnefaglege merknader knytt til omsynssoner vern H570 og H730

Planframlegget sikrar ei rekkje kulturminne og kulturmiljø gjennom 21 nye omsynssoner for bevaring kulturmiljø H570. Det er lagt inn 14 omsynssoner for bandlegging etter lov om kulturminner H730 i planen.

Vi har i vår fråsegn merknader til følgjande nye omsynssoner for bevaring kulturmiljø H570:

- H570_6 Hosanger - kyrkje, gravlund, prestegard og naustmiljø, friområde og kai
- H570_7 Hoshovd, Breivik – Fetts fk. 1/1-2
- H570_8 Hoshovd - gravrøys
- H570_14 Hamre - kyrkje, del av gravlund og kai
- H570_16 Reistad – helleristning
- H570_19 Haus – kyrkje og gravlund
- H570_20 Bruvik - kyrkje, gravlund, prestegard, naustmiljø og kai

Vi har merknader til følgjande kulturminne bandlagt med omsynssone H730:

• H730_2	Hoshovd, Breivik-Fetts fk. 1/1-2	Askeladden ID 55246
• H730_3	Hoshovd - gravrøys	Askeladden ID 55247
• H730_4	Hosanger - kyrkjegard	Askeladden ID 84636
• H730_9	Hamre – kyrkjegard	Askeladden ID 84478
• H730_11	Reistad - helleristning	Askeladden ID 60566
• H730_12	Haus – kyrkjestad	Askeladden ID 84508
• H730_14	Bruvik – kyrkjegard	Askeladden ID 83962

Riksantikvaren har i brev av 19.04.2016 uttalt at: «Vi ser at avgrensingen av hensynssonene H730 ikke sammen faller helt med Hosanger, Hamre, Haus og Bruvik middelalderkirkested. Vi ber derfor om at geometri for kulturminnene hentes ut fra Askeladden og overføres til plankartet.»

Retningslinjer og føresegner for omsynssone for *bevaring kulturmiljø* og omsynssone *bandlegging kulturminne* er ikkje tilstrekkeleg integrert i dei generelle føresegnene. Det må bli knytt føresegner til omsynssone H730 og retningslinjer til omsynssone H570, som sikrar at verneføremåla blir ivaretekne.

Føresegner som sikrar omsynet til automatisk freda kulturminne, som må inn i planen, er følgjande:

«Omsynssone H730. I omsynssone d er det automatisk freda kulturminne. Arealet er bandlagt etter kulturminnelova § 4, jf. § 6. Det er ikkje tillate å gjere nokon form for varige eller mellombelse inngrep som er egna til å skade, øydeleggje, grave ut, flytte, forandre, dekke til, skjule eller på nokon måte utilbørlig skjemme automatisk freda kulturminne, eller framkalle fare for at dette kan skje, jf. kml. § 3. Tiltak som kan ha innverknad på automatisk freda kulturminne skal leggjast fram for Hordaland fylkeskommune som regional kulturminnemynde, jf. kulturminnelova §§ 3 og 8.»

Retningslinjer som sikrar at verneføremåla til kulturminne og kulturmiljø blir ivareteke, som bør inn i planen, er følgjande:

«Omsynssone H570. Nye tiltak skal ivareta omsynet til kulturminne/kulturmiljø i området. Saker som gjeld tiltak i omsynssona skal sendast Hordaland fylkeskommune som regional kulturminnemynde for vurdering av kulturminneinteresser.»

Vi ser det som positivt at kulturminne bandlagt med omsynssone H730 i sjø- og strandsona er sikra med omsynssone H570, eit bufferareal på 10 meter. I område der tiltak kjem i nærføring med automatisk freda kulturminne vil vi i samråd med kommunen sette nytt areal for omsynssone H570. Omsynssonen må då vurderas i kvart enkelt tilfelle ut frå landskap og topografi.

Forslag til vedtak:

2. Utval for kultur, idrett og regional utvikling *ber om at generelle føresegner for omsynsoner H570 og H730 vist i saksframlegget vert tatt inn i planframlegget ved endeleg godkjenning.*

I. Hordaland fylkeskommune viser til at undersøkingsplikta etter § 9 i kulturminneloven ikkje er oppfylt. Tiltak i samband med utarbeiding av reguleringsplan eller ved søknad om tiltak må dette vera avklart jf kulturminnelova. Dersom det vert avdekket konflikt med automatisk freda kulturminne, må tiltak justerast eller eventuelt leggast fram for Riksantikvaren som rette dispensasjonsmynde.

Særlege kulturminnefaglege merknader

Omsynssone i Hosanger

Det er positivt at Hosanger kyrkjestad har fått omsynssone H570_6 i planen som gjeld eit større område rundt kyrkja. Vi vil likevel be om at denne omsynssona vert knytt saman med gjeldane omsynssone H570_75 for bygningsmiljøet i Mjøsvågen. Desse områda bør regulerast til ei samla omsynssone med føremål vern. Hosanger kyrkjestad og Mjøsvågen er best tent med å bli teke vare på som eit heilskapleg kulturmiljø med stor tidsdjupne.

I KU er ikkje kulturmiljøet i Hosangervågen dokumentert eller vurdert på ein tilstrekkeleg måte, og verneverdiane for heile området er i for liten grad vorte lagt som premis for planen.

Utviding av akvakultur på Blom

Gjennom planarbeidet har Museumssenteret i Hordaland og Hordaland fylkeskommune peika på at oppdrettsanlegget på Blom er visuelt skjemma for kulturmiljøet på Havrå. Fylkesrådmannen er derfor negativ til forslaget om utviding av akvakultur på Blom. Vi ser at verkanden på kulturmiljø er vurdert til ingen

verknad i KU, noko vi stiller spørsmål ved. Vi ser på det som særleg positivt at planen legg til rette for at oppdrettsanlegget Blom ved vidare utvikling flyttast til Skaftå.

Ein eigen forvaltningsplan for Havrå er under revisjon. Det vert naturleg i samband med revisjon av denne å sjå tilknytninga mellom nausta i Blomvågen i samband med kulturmiljøet på Havrå. Vidare avgrensing og verddivurdering vil komme i samband med kulturminneplanarbeidet i kommunen.

Vi vil i denne samanheng peike på at kulturmiljøfredinga på Havrå ikkje er teke med i oversikten over freda kulturminne. Vi ber om at dette vert retta opp.

Forslag til vedtak:

3. Utval for kultur, idrett og regional utvikling *har særlege kulturminnefaglege merknader til planforslaget:*

I. Omsynssona for Hosanger kyrkjestad (H570_6) og bygningsmiljøet i Mjøsvågen (H570_75) bør regulerast til ei samla omsynssone med føremål vern.

II. Kulturmiljøfredinga av Havråtunet er sårbar for tiltak i nærmiljøet. Hordaland fylkeskommune ser det som positivt at planen opnar for at oppdrettsanlegget på Blom vert flytta til Skaftå. Ei utviding av akvakultur på Blom vil derimot verka negativt inn på kulturmiljøet. Dersom oppdrettsanlegget vert teke inn i planen igjen vil Hordaland fylkeskommune ta atterhald om retten til å fremje motsegn.

Figur 2. Freda kulturmiljø kulturmiljø på Havråtunet og naustmiljøet i Blomvågen og omtalt areal med akvakultur på Blom og Skaftå.

Andre kulturminnefaglege merknader

Hordaland fylkeskommune har merknader til *Omsynssone friluftsliv H530_1 Hoshovdknappen*. Det ligg ei automatisk freda gravrøys med Askeladden id. 55246 innafor omsynssone friluftsliv markert som H530_1 i plankart. Nye tiltak i dette området må ta omsyn til kulturminnet og sendast til Hordaland fylkeskommune for vurdering. I samband med etablering av friluftsområde bør det utarbeidas en skjøtselsplan for kulturminne og gjerast tilrettelegging. Ta kontakt med Hordaland fylkeskommune for meir informasjon

Merknader til konsekvensutgreiinga (KU)

Hordaland fylkeskommune viser til at det er gjort eit omfattande arbeid i samband med planprosessen. Generelt er det gjort gode vurderingar for kulturminne, men nokre av arealendringane føreslått i KU vil verka negativt inn på kulturminne både direkte eller indirekte.

Hordaland fylkeskommune har ikkje gjennomført arkeologiske registreringar i kommunedelplanen sitt areal for sjø- og strandsone. Det er fleire av områda som har potensial for funn frå forhistorisk tid. Undersøkningsplikt etter § 9 i kulturminnelova skal oppfyllest i samband med utarbeiding av reguleringsplan eller ved søknad om tiltak, dette gjeld både land- og sjøareal. Tiltak i samband med utlegging av friluftsområde kan og bli omfatta av § 9 i kulturminnelova.

Hordaland fylkeskommune har gått igjennom arealendringane som er vurdert i konsekvensutgreiinga. Kulturminneinteressene vert i hovudsak godt ivareteke. Vi har merknader til nokre av arealføremåla jf. nasjonale retningsline.

NR.	Område i KU
1.	<u>Friluftsområde Kleiveland – Arealføremål S4 i plankart</u> Det er viktig at det blir spesifisert kva tiltak som kan tillatast med tanke på sikring av den gamle dampskipskaien og naustområde som kulturminne.
13.	<u>Friluftsområde Hosanger – Arealføremål o GF4 i plankart</u> Det er positivt at området blir regulert til friluftsområde, men det er viktig å presisere at planen ikkje opnar opp for nye tiltak. Det må vere føringar for bruk av open eld ved kyrkja. Området grensar til den freda mellomalderkyrkjegarden. Hordaland fylkeskommune må slik få alle saker til vurdering.
16.	<u>Grøn struktur Hosanger – Arealføremål GG1 i plankart</u> Vi ser positivt på ivaretaking av den gamle kyrkjevegen, men når det gjeld tilrettelegging for universell utforma gangveg med dei tiltak som det krev er vi negative med omsyn til ivaretaking av dette kulturminnet. Alderen på kyrkjevegen som truleg går her er ukjend. Det er av Osterøy kommune i KU vurdert til ingen konsekvens for den gamle kyrkjevegen. Etablering av turveg kan råke kyrkjevegen og vi vurderer tiltaket til å ha negativ konsekvens for kulturminne. Undersøkningsplikta etter §9 må oppfyllest dersom det skal skje tiltak her.
18.	<u>Fritidsbustad, småbåthamn og friluftsområde- Hoshovde – Arealføremål H810 1 i plankart</u> Eit automatisk freda kulturminne, ei gravrøys med Askeladden id 55247, ligg innafør området vist som H810_1 i plankart. Forslag om naustområde like sør for automatisk freda gravrøys vil vere vesentleg skjemmande for kulturminne jf. § 3 i kulturminnelova. Vi stiller oss derfor positiv til at dette forslaget ikkje er tilrådd. Vi vil tilrå ei større omsynssone H570 rundt det freda gravminne i samband med reguleringsplan for området. Arealføremål småbåthamn er eit dominerande landskapselement som kan ha ei skjemmande fjernverknad på kulturminnet. Det er positivt at planen skal vurdere storleik og lokalisering til småbåthamn slik at konsekvensane vert minst mogleg negative. Utfylling til Heldalsholmen er eit stort inngrep i landskapet som kan ha ei negativ og skjemmande påverking på det nærliggande landskapet til gravrøysa. Undersøkningsplikta etter §9 må oppfyllest i samband med utarbeiding av reguleringsplan.
32	<u>Naustområde Hamre - Arealføremål BAB9 i plankart</u> Vi er kjent med at det i dette naustområde er eit eldre naust som er det opphavelige prestegardsnaustet. Konsekvensutgreiinga er difor ikkje dekkande på dette punktet. Dette naustet og prestegarden bør inngå i omsynssone saman med Hamre Kyrkjestad.
37.	<u>Friluftsområde Reigstad – Arealføremål S7 i plankart</u> Nytt arealføremål er like sør for eit automatisk freda helleristningsfelt med id 60566. Nye tiltak i dette området skal ta omsyn til kulturminnet og sendast Hordaland fylkeskommune for vurdering. Vi vil tilrå ei større omsynssone H 570 rundt det freda kulturminnet i samband med tiltak.

41.	<p><u>Utviding av Bruvik kyrkjegard – Arealføremål G1 i plankart</u></p> <p>Det er kome innspel om å utvide eksisterande kyrkjegard på Bruvik. Det aktuelle arealet for utviding er gamalt jordbruksland og delvis parkeringsplass. Utviding av eksisterande kyrkjegard på Bruvik må vise til alternativ kapasitet for parkering for Bruvik kyrkje før ein tek ut delar av eksisterande parkeringsplass til ny gravplass.</p> <p>Det må utarbeidas ein reguleringsplan der utviding med parkeringsplass tar omsyn til kulturminneverdiane her. Dersom reguleringsplan er i direkte konflikt den automatisk freda kyrkjestaden eller er utilbørleg skjemmaende vil Riksantikvaren ta atterhald om retten til å fremme motsegn.</p>
42.	<p><u>Kyrkjekaia Bruvik – Arealføremål o GF8 i plankart</u></p> <p>Det er positivt at området blir regulert til friluftsområde, men det er viktig å presiserer at planen ikkje må opne opp for nye tiltak. Det må vere føringar for bruk av open eld ved kyrkja. Området grensar til den freda mellomalderkyrkjegarden. Hordaland fylkeskommune må slik få alle saker til vurdering.</p>

Då planen omfattar områder i sjø har saka vore til vurdering ved Bergens Sjøfartsmuseum:

«Vårt ansvarsområde, etter føresegn til Lov av 9.juni 1978 nr. 50 om kulturminne, gjeld marine kulturminne og omfattar derfor sjø- og strandområda, samt vann og vassdrag. Bergens Sjøfartsmuseum er etter føresegna til Kulturminneloven marinarkeologisk uttalemuseum i forbindelse med alle tiltak som vil kunne røyre sjøbotnen.

Museet er vidare rette myndigheit til å krevje undersøkingar ved tiltak, planer og utreiingar som kan røyre kulturminne under vann, og skal derfor underrettast ved oppstart av alle regulerings- og byggeplanar, samt andre tiltak som omfattar sjøareal. Vi minner om at undersøkingsplikta i Kulturminnelovens § 9 også gjelder for sjøbotnen og i vassdrag. Døme på tiltak i sjø er mudring/graving, utfylling/dumping, legging av vassleidningar, bygging av kaier, brygger, flytebrygger med meir. Særskild for kulturminne i vatn og sjø er Kulturminnelovens § 14 som inneber at skip- og skipslast eldre enn 100 år er statleg eigedom.

Varslinga skal skje gjennom Hordaland fylkeskommune, kultur- og idrettsavdelinga, eventuelt med kopi av sakene direkte til oss for uttale. Alle saker må leggjast fram for fylkeskommunen, som er mottak for alle plan og tiltakssaker. Våre vurderingar av kva for planer som krev særskilte undersøkingar vil bl.a. ta utgangspunkt i føreliggjande kunnskap om førekomstar av kulturminne, eventuelt en vurdering av regulerings-/ tiltaksområdets potensial for marine kulturminne.

Vi har sett igjennom plankarta og ser at dei registrerte kulturminne er tatt med. Og med har foreløpig ingen fleire kommentarar til planarbeidet.»

Sakshandsamarar: Silje Øvrebø Foyn, Gunnbjørg Austrheim, Inger Lena Gåsemyr, David Aasen Sandved

Vedlegg:

- Brev frå Riksantikvaren, 19.04.2016